

Розділ 3. Стратегії підприємства

Дехтяр Н.А., к.е.н., доцент кафедри фінансів ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ», м. Суми

Дейнека О.В., к.е.н., доцент кафедри фінансів ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ», м. Суми

Фінансово-економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення

В дослідженні проведено аналіз науково-методичних підходів до визначення сутності понять «економічна безпека підприємства» та «фінансова безпека підприємства». Обґрунтовано необхідність використання та розкрито зміст дефініції «фінансово-економічна безпека підприємства» з окресленням її основних елементів. Розглянуто мету та основні засади забезпечення фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання. Визначено роль фінансово-економічної безпеки в забезпеченні стабільного ефективного розвитку підприємства та систематизовано її види за основними критеріями. Представлено механізм забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства та надано характеристику його складовим компонентам. З'ясовано та охарактеризовано основні принципи управління фінансово-економічною безпекою підприємства. Зазначено необхідність здійснення контрольних заходів з метою забезпечення та дотримання належного рівня фінансово-економічної безпеки підприємства.

Вступ

В умовах нестабільного економічного середовища діяльність вітчизняних суб'єктів господарювання здійснюється під впливом ризиків та загроз, пов'язаних із негативною дією зовнішніх та внутрішніх факторів. Зростання рівня ризикованості господарської діяльності підприємств призводить до значного недоотримання доходів та прибутків, втрати ліквідності,

платоспроможності та фінансової незалежності, спричиняє погіршення платіжних можливостей, нарощення необґрунтованих обсягів дебіторської та кредиторської заборгованостей, і, як наслідок, виникнення кризової ситуації. Тому досить важливого теоретичного та практичного значення набуває розробка та реалізація дієвої системи фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання, пріоритетними цілями якої є своєчасне виявлення та нівелювання непередбачуваних обставин, що зумовлюють фінансову дестабілізацію на підприємствах.

Метою даного наукового дослідження є визначення сутності поняття фінансово-економічної безпеки підприємства та обґрунтування механізму управління її забезпеченням.

Дослідженню питання щодо визначення сутності та механізму забезпечення економічної та фінансової безпеки присвячено праці провідних вітчизняних економістів, зокрема: Барановський О. І., Бінько І. Ф., Бланк І. А., Варналій З. С., Горачєва К., Дацків Р., Дикань В. Л., Єрмошенко М. М., Ілляшенко С. Н., Кірієнко А. В., Кириченко О. А., Лаптев С. М., Мунтіян В., Назаренко І. Л., Пригунов П. Я., Реверчук Н. Й., Шлемко В. Т.

Проте, не дивлячись на ґрунтовні розробки зазначених науковців, слід відмітити, що економічна та фінансова безпеки розглядаються як відокремлені параметри. Слід зауважити, що оскільки фінансова безпека є складовою економічної безпеки і засади їх забезпечення ґрунтуються на спільних цілях та завданнях, тому, на нашу думку, в умовах нестабільної економічної ситуації їх слід розглядати комплексно як фінансово-економічну безпеку діяльності підприємства.

1. Сутність, види та необхідність фінансово-економічної безпеки підприємства в сучасних умовах

Дослідження наукової літератури засвідчило дискусійність трактування поняття «фінансово-економічна безпека підприємства», оскільки існуючи

підходи відображають окремо сутність «фінансової безпеки» чи «економічної безпеки».

Узагальнюючи думки провідних економістів щодо визначення поняття «економічна безпека підприємства» можна виділити такі основні групи залежно від змісту та суттєвих ознак:

– стан ефективного використання ресурсів для запобігання загрозам і створення умов для стабільного функціонування основних його елементів (Варналій З. С. [5], Гапоненко В., Беспалько А., Власков А. [6], Гусев В., Демін В., Кузін Б. [40], Грунін О. А. [8], Ілляшенко С. Н. [14], Кузенко Т. Б. [22], Кірієнко А. В. [17], Судоплатов А., Лекарев С. [34], Олейников Є.А. [27]);

– гармонізація економічних інтересів (Козаченко Г., Пономарьов В., Ляшенко О. [19]);

– стан захищеності діяльності підприємства від активних та пасивних загроз та небезпек (Бендіков М. [3], Дикань В. Л., Назаренко І. Л. [10], Ковальов Д., Сухорукова Т. [18], Ортинський В. Л. [11], Плетникова І. [29], Плохих Д. О. [30], Шалагін Д. [37], Шликов В. [39]);

– стан виробничої системи, що забезпечує запобігання чи зменшення ступеня впливу погроз стабільності функціонування і розвитку підприємства (Тамбовцев В. [35], Лисенко Ю., Міщенко С. [23]);

– наявність конкурентних переваг (Белокуров В. [2]);

– стан економічного розвитку, який забезпечує незалежність, стійкість, здатність підприємства до прогресу в умовах дестабілізуючих факторів (Дацків Р. [9], Забродський В., Капустін Н. [13], Костюк Ж.С. [21], Комлик М. І. [20], Ніколаюк С. І., Никифорчук Д. Й. [26], Стаховяк З. [42]);

– стан захищеності інтересів підприємства від реальних і потенційних джерел небезпеки або економічних погроз (Шликов В. [39], Зубік В. Д., Зубік Д. В., Седегов Р. С. [41], Раздіна О. В. [31]).

Таким чином, представлені підходи до визначення економічної безпеки підприємства свідчать, що вони базуються на використанні таких

управлінських, економічних та фінансових понять, як: ефективність, результативність, забезпеченість ресурсами, захищеність від загроз та небезпек зовнішнього та внутрішнього середовища, досягнення мети, економічні та фінансові інтереси, економічний та фінансовий розвиток.

Однак, у більшості визначень не враховуються основні характеристики фінансово-господарської діяльності підприємства, зокрема: рівень забезпечення, ефективність формування, розподілу та використання фінансових ресурсів підприємства.

Наявність різноманітної системи фінансових відносин призводить до необхідності обґрунтування системи захисту відповідних фінансових інтересів від реальних та потенційних загроз внутрішнього та зовнішнього характеру, що відображається у підходах до визначення поняття «фінансова безпека підприємства». Слід зазначити, що науковці, які здійснюють дослідження в сфері фінансової безпеки підприємства, виділяють статичну, ресурсну, функціональну та комплексну ознаки щодо трактування поняття «фінансова безпека підприємства».

На нашу думку, домінуючим є використання статичного підходу, відповідно до якого фінансова безпека підприємства розглядається з позиції рівня та стану фінансових ресурсів і кількісно відображається через набір відповідних фінансових параметрів (Єрмошенко М. М. [12], Кузенко Т. Б. [22], Бланк І. А. [4], Судакова О. І. [33], Кириченко О. А., Лаптев С. М., Пригунов П. Я., Захаров О. І. [16]).

Ресурсний підхід дещо звужує сутність даного поняття, оскільки відображає виключно ефективність використання фінансових ресурсів суб'єктів господарювання (Мунтіян В. [24], Реверчук Н. Й. [32], Нікіфоров П. О., Куперівська С. С. [25], Іващенко Г. В. [15]).

При розгляді фінансової безпеки підприємства за функціональною ознакою враховуються стратегічні орієнтири щодо захисту фінансових інтересів (Папехін Р. С. [28], Шлемко В. Т., Бінько І. Ф. [38]).

Слід відмітити, що найбільш змістовним є комплексний підхід, автори якого узагальнюють у визначенні фінансової безпеки підприємства статичну, функціональну та ресурсну складову (Барановський О. І. [1], Єпіфанов А. О. [36], Горачєва К. [7]).

Таким чином, незважаючи на різницю у формулюванні даної дефініції, в основному сутність фінансової безпеки підприємства науковці розглядають як фінансову стійкість, та як захищеність від загроз і небезпек.

Враховуючи, що сутність понять «економічна безпека підприємства» та «фінансова безпека підприємства» розкриваються через призму економічних та фінансових критеріїв, які досить важко розмежувати у розрізі відповідних видів безпеки, на нашу думку, системним поняттям є «фінансово-економічна безпека підприємства».

Фінансово-економічна безпека підприємства є достатньо складною системою, що включає певний набір внутрішніх характеристик, спрямованих на забезпечення ефективного використання матеріальних, трудових, інформаційних та фінансових ресурсів.

Розрізняють такі критерії визначення фінансово-економічної безпеки підприємства: функціональний, статичний та ресурсний (рис. 1).

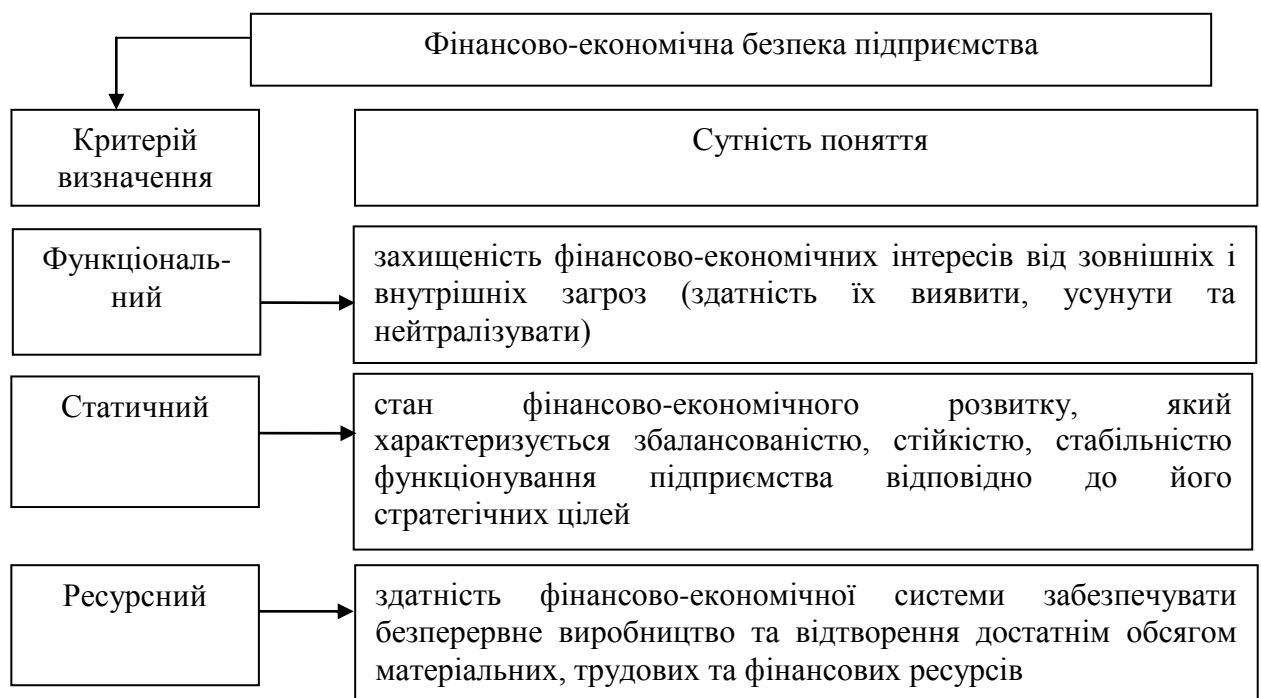

Рисунок 1 – Підходи до визначення сутності поняття фінансово-економічна безпека підприємства

Фінансово-економічна безпека підприємства – це такий фінансово-економічний стан, який сприяє забезпеченню захищеності його фінансово-економічних інтересів від негативних чинників внутрішнього і зовнішнього середовища та створення необхідних фінансово-економічних умов для безперервної успішної діяльності та стійкого розвитку підприємства.

Метою забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства є досягнення найвищої ефективності та стабільності його функціонування і створення передумов для подальшого розвитку шляхом своєчасного виявлення та запобігання зовнішніх і внутрішніх небезпек та загроз.

Необхідно відмітити, що фінансово-економічна безпека підприємства є динамічною ознакою, що змінюється під впливом чинників і загроз внутрішнього та зовнішнього середовища.

Роль фінансово-економічної безпеки проявляється у наступному (рис. 2).

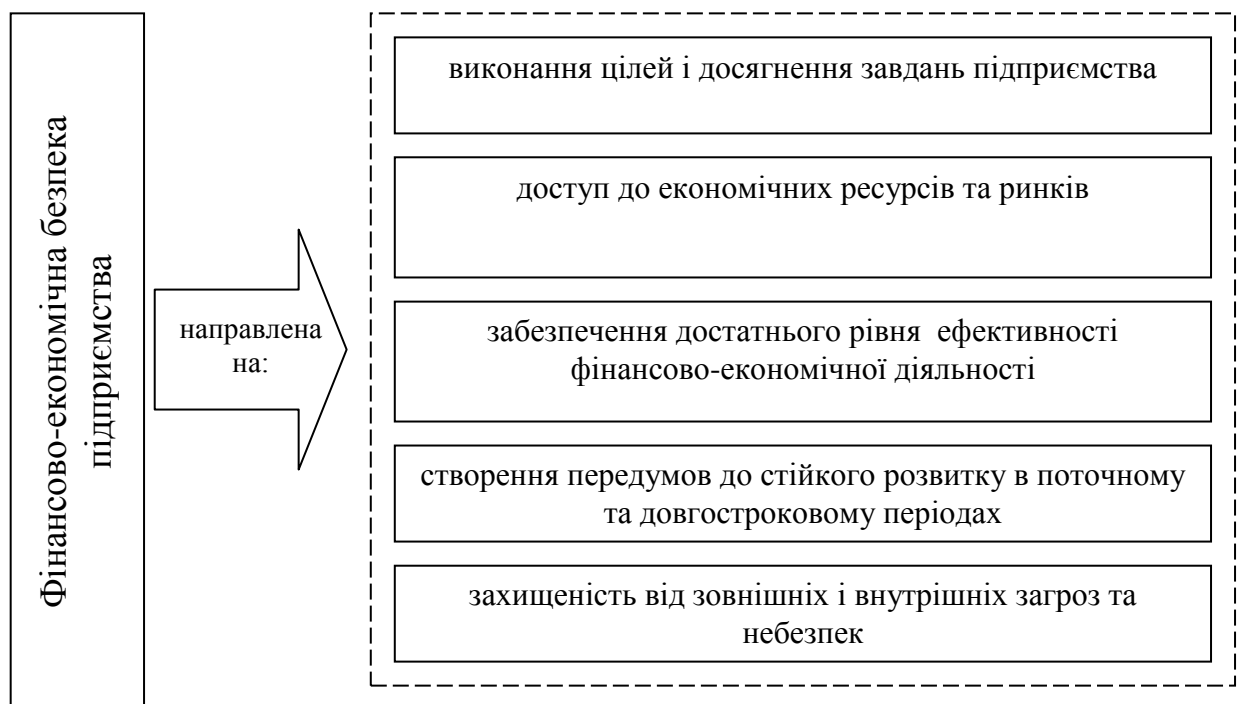

Рисунок 2 – Роль фінансово-економічної безпеки підприємства

У свою чергу, фінансово-економічна безпека підприємства як комплексне та багатогранне поняття характеризується значною складністю системи внутрішніх і зовнішніх фінансово-економічних відносин, що відображається на чисельності її видів (табл. 1).

Таблиця 1 – Складові фінансово-економічної безпеки підприємства

Критерій	Вид	Елемент
За об'єктами захисту	економічна безпека	матеріально-сировинна; техніко-технологічна; кадрова; інформаційна; зовнішньоекономічна; ринкова
	фінансова безпека	бюджетна; банківська; страхова; інвестиційна; фондова; грошово-кредитна; валютна
За видами діяльності підприємства	операційна	пов'язана із здійснення основної та іншої операційної діяльності з виробництва та реалізації продукції, товарів, робіт, послуг
	інвестиційна	пов'язана із реалізацією інноваційної та інвестиційної політики підприємства (купівля-продаж необоротних активів, створення та продаж дочірніх підприємств, тощо)
	фінансова	пов'язана із емісією цінних паперів та залученням і поверненням кредитів

За об'єктами (ресурсами) захисту виділяють: економічну і фінансову безпеку.

Складовими економічної безпеки є:

– матеріально-сировинна, що відображає можливість безперебійного процесу виробництва та реалізації продукції, товарів, робіт, послуг та забезпеченість постачання сировини, комплектуючих та матеріалів належної якості;

– техніко-технологічна, яка показує наявність на підприємстві необхідної матеріально-технічної бази, використання нових прогресивних технологій (характеризується показниками руху та ефективності використання необоротних та оборотних активів);

– кадрова, яка характеризує наявність та забезпеченість підприємства трудовими ресурсами (показує наявність, достатність та рівень руху показників трудових ресурсів);

– інформаційна, що означає захищеність від посягань на комерційну таємницю підприємства, об'єкти його інтелектуальної власності, дотримання конфіденційної інформації працівниками підприємства;

– зовнішньоекономічна, що базується на взаємодії підприємства із зовнішніми контрагентами під час здійснення ним експортно-імпорتنих операцій;

– ринкова, що показує можливість захисту від зовнішніх та внутрішніх загроз ринковій позиції підприємства: недобросовісної конкуренції, іміджу фірми, торгової марки та будь-яких дій, що можуть призвести до зниження частки підприємства на ринку.

У цілому фінансова безпека характеризує забезпеченість достатнім обсягом фінансових ресурсів необхідних для здійснення простого та розширеного відтворення і виконання фінансових зобов'язань та передбачає захищеність від зовнішніх та внутрішніх загроз для підтримки фінансово-економічних інтересів підприємства.

Фінансова безпека підприємства поділяється на:

– бюджетну, що охоплює взаємовідносини підприємства з бюджетами різних рівнів з приводу сплати податків, зборів та обов'язкових платежів, здійснення бюджетного фінансування, отримання податкового кредиту, відшкодування податку на додану вартість тощо;

– банківську – направлену на взаємовідносини підприємства з банками щодо організації кредитних та депозитних операцій, відкриття поточних рахунків, здійснення безготівкових розрахунків тощо;

– страхову, що полягає у організації взаємовідносин підприємства з страховими компаніями з приводу захисту його майнових, фінансових чи підприємницьких інтересів;

- інвестиційну, яка показує можливість залучення, вкладення й використання інвестиційних ресурсів у розвиток діяльності підприємства;
- фондову, що характеризує ринкову привабливість цінних паперів підприємства, можливість його виходу на фінансовий ринок з метою вкладення коштів у фінансові активи;
- грошово-кредитну – щодо дотримання розрахунково-платіжної та кредитної дисциплін на підприємстві;
- валютну, що показує захищеність валютних операцій під час здійснення зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

Таким чином, фінансово-економічна безпека є однією із важливих характеристик забезпечення захисту діяльності підприємства від впливу негативних факторів зовнішнього та внутрішнього оточення і відображає рівень ефективності та стабільності функціонування суб'єкта господарювання в поточній та довгостроковій перспективі.

2. Механізм забезпечення фінансово-економічною безпекою підприємства

Однією із найважливіших умов досягнення стійкого розвитку підприємства та формування позитивних результатів його фінансової діяльності є розробка та впровадження ефективного механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки, який спрямований на захист підприємства від загроз та небезпек внутрішнього та зовнішнього середовища.

В основу механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства покладено системне поєднання функцій, інструментів, методів та організаційного, нормативно-правового і інформаційно-аналітичного забезпечення, що ґрунтуються на базі принципів забезпечення фінансової безпеки та об'єктивно існують як економічні закономірності, а також формуються суб'єктами управління фінансово-економічної безпеки підприємства для досягнення і захисту його фінансово-економічних інтересів.

Формування основних елементів механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства має здійснюватися з врахуванням його фінансово-економічних інтересів (зростання ринкової вартості підприємства, максимізація прибутку тощо) та відображати основні складові управління підприємств в цілому і гарантувати систему захисту.

Механізм забезпечення фінансово-економічною безпекою підприємства містить такі складові:

- організаційну структуру – це сукупність органів, осіб та служб (відділів), що задіяні у забезпеченні фінансово-економічної безпеки на рівні підприємства;

- сукупність принципів управління фінансово-економічною безпекою підприємства;

- функції управління фінансово-економічною безпекою підприємства;

- методи забезпечення;

- інструменти управління фінансово-економічною безпекою;

- нормативно-правове забезпечення;

- інформаційно-аналітичне забезпечення;

- систему моніторингу та оцінки стану і рівня фінансово-економічної безпеки підприємства (рис. 3).

Організаційна складова управління фінансово-економічної безпеки підприємства передбачає склад і підпорядкованість різних елементів, ланок і рівнів управління фінансово-економічною безпекою та наявність необхідного персоналу, наділеного відповідними повноваженнями щодо здійснення діяльності із захисту фінансово-економічної безпеки.

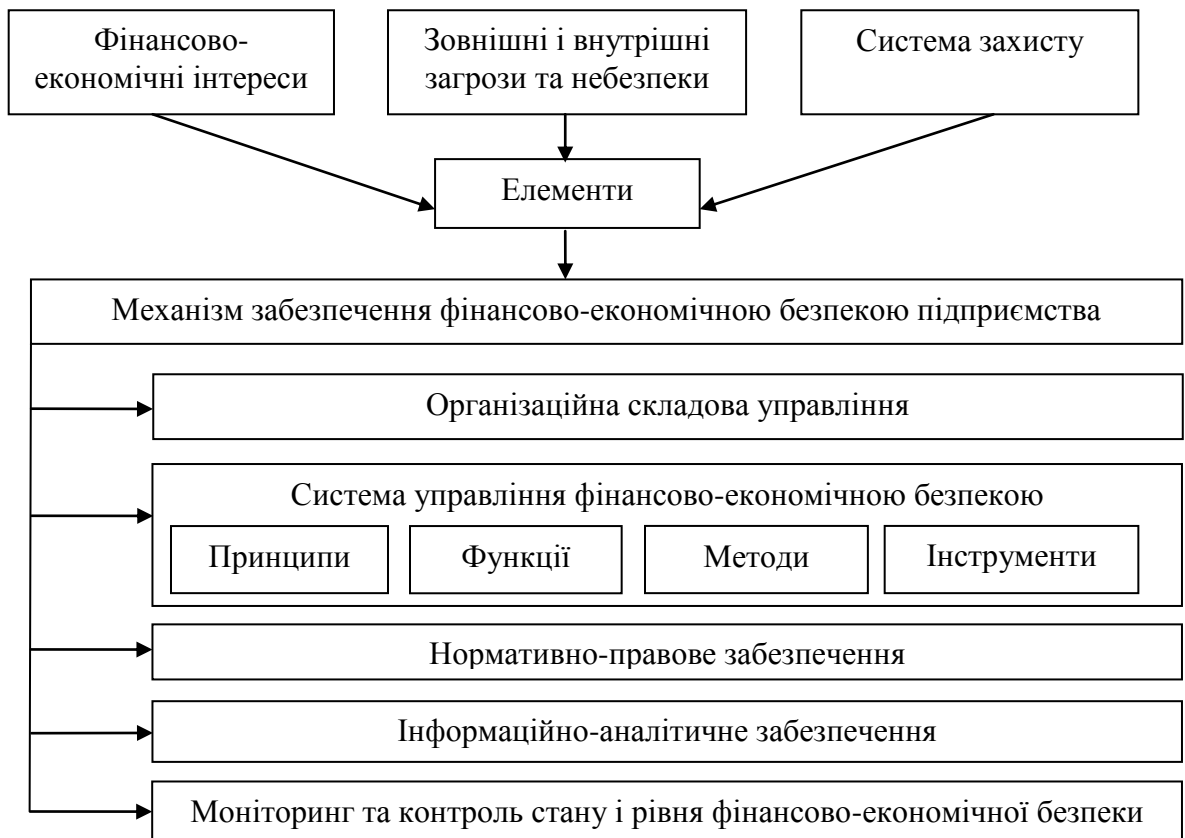

Рисунок 3 – Складові механізму забезпечення фінансово-економічною безпекою підприємства

Управління фінансово-економічною безпекою підприємства повинно базуватися на наступних принципах (табл. 2).

Таблиця 2 – Види та характеристика принципів управління фінансово-економічною безпекою підприємства

Принцип	Характеристика
Законності	передбачає дотримання основ чинного законодавства під час забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства
Комплексності	створення цілісної системи фінансово-економічної безпеки, направленої на забезпечення захисту інтересів підприємства від різного роду небезпек під час реалізації його фінансово-економічної стратегії
Безперервності	полягає в постійному, безперервному процесі управління фінансово-економічною безпекою підприємства
Системність побудови	усі елементи системи управління фінансово-економічною безпекою підприємства мають бути взаємопов'язані та взаємоузгоджені між собою
Інтегрованість із загальною системою менеджменту	система управління фінансово-економічною безпекою підприємства має бути складовою системи менеджменту підприємства

Продовження табл. 2

Принцип	Характеристика
Інтегрованість із системою управління економічною (фінансовою) безпекою підприємства	система управління фінансово-економічною безпекою підприємства має бути органічно інтегрована у загальну систему управління економічною чи фінансовою безпекою підприємства
Спрямованість на стратегічні цілі фінансово-економічного розвитку підприємства	усі прийняті управлінські рішення не повинні суперечити загальній стратегії фінансово-економічного розвитку підприємства
Своєчасності та адекватності	передбачає побудову такої система фінансової безпеки, яка б могла на ранніх стадіях виявляти різноманітні загрози та вживати заходи на попередження їх негативного впливу на діяльність підприємству
Оперативність та динамічність управління	система управління фінансово-економічною безпекою має забезпечувати швидку реакцію підприємства на появу реальних та потенційних загроз та своєчасне прийняття відповідних управлінських рішень
Плановості	передбачає організацію діяльності спрямовану на забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства на основі комплексних програм і планів
Об'єктивність	управлінські рішення мають розроблятися з урахуванням об'єктивних економічних законів, на основі глибокого аналізу ситуації з застосуванням наукових методів пізнання
Комплексний характер управлінських рішень	усі прийняті управлінські рішення мають бути збалансованими, несуперечливими
Варіативність підходів до розробки окремих управлінських рішень	розробка декількох альтернативних варіантів управлінських рішень у сфері фінансово-економічною безпеки на основі визначених критеріїв
Неперервності моніторингу зовнішнього середовища підприємства	передбачає здійснення постійного контролю для своєчасного виявлення та ідентифікації загроз фінансово-економічним інтересам підприємства
Адекватність реагування на окремі загрози фінансовим інтересам	розробка заходів щодо реагування на загрози фінансово-економічним інтересам підприємства відповідно до визначених критеріїв, пріоритетної реакції потребують загрози з високою ймовірністю реалізації та (або) з великим обсягом можливої шкоди підприємству
Гнучкість (адаптивність) управління	система управління фінансово-економічною безпекою підприємства повинна адаптуватися та коригуватися відповідно до змін факторів зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства
Ефективність прийняття управлінських рішень	витрати на заходи з ліквідації, нейтралізації чи мінімізації загроз фінансово-економічним інтересам підприємства мають бути меншими, ніж можливі збитки від їх реалізації
Стимулювання та відповідальність персоналу і керівництва за стан фінансово-економічної безпеки підприємства	розробка дієвої і ефективної системи стимулів та відповідальності посадових осіб за стан фінансово-економічної безпеки підприємства

Головними функціями управління фінансово-економічною безпекою підприємства як управлінської системи є: організація, аналіз, планування, мотивація та контроль.

Організація управління фінансово-економічною безпекою на підприємстві включає в себе необхідність формування організаційної схеми управління фінансово-економічною безпекою, встановлення центрів відповідальності за виконанням його завдань; визначення прав, обов'язків, відповідальності керівників та працівників окремих структурних підрозділів за рівень фінансово-економічної безпеки підприємства; організація постійного моніторингу рівня фінансово-економічної безпеки.

Аналіз рівня фінансово-економічної безпеки підприємства передбачає: аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища з метою виявлення загроз його фінансово-економічним інтересам; оцінку загроз та їх можливих наслідків для підприємства; розрахунок та оцінку основних показників-індикаторів рівня фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання.

На основі проведеного аналізу рівня фінансово-економічної безпеки підприємства здійснюється стратегічне, поточне, оперативне планування фінансово-економічної безпеки підприємства. Результатом стратегічного планування має бути стратегія забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства. Поточне планування включає розробку поточних фінансових планів підприємства, а оперативне – короткострокових фінансових планових документів.

Мотивація прийняття ефективних управлінських рішень щодо забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства та їх належної реалізації пов'язана із побудовою системи стимулювання та штрафних санкцій для суб'єктів управління фінансово-економічною безпекою підприємства, а також окремих виконавців прийнятих рішень за досягнення чи недосягнення відповідних цілей управління, нормативних показників фінансово-економічної безпеки, виконання чи невиконання планових завдань.

Контроль за реалізацією прийнятих управлінських рішень у сфері фінансово-економічної безпеки підприємства передбачає здійснення попереднього, поточного та підсумкового контролю за ходом реалізації рішень у сфері фінансово-економічної безпеки підприємства, і включає, зокрема, вибір контрольних показників, виявлення розмірів відхилень по кожному з них та встановлення їх причин, прийняття рішень про ліквідацію розбіжностей.

Методичне забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства може включати такі методи дослідження як: техніко-економічні розрахунки, балансовий, економіко-статистичний, економіко-математичний, експертних оцінок, реінжинірингу, логістики, оптимізації.

Інструментарій, спрямований на забезпечення ефективного управління фінансово-економічною безпекою поділяється на дві групи: фінансово-економічні методи (управління прибутком, витратами, капіталом, фінансовий облік, фінансовий аналіз, фінансове планування, фінансове регулювання, страхування тощо); економічні важелі – прибуток, дохід, фінансові санкції, дивіденди, ціна, фінансове стимулювання, заробітна плата та інші.

Нормативно-правове забезпечення управління фінансово-економічною безпекою займає вагомe місце в механізмі управління підприємства, і передбачає наявність концепції забезпечення фінансово-економічної безпеки яка виступає основою для розробки та реалізації стратегії фінансово-економічної безпеки та прийняття управлінських рішень у цій сфері. Концепція конкретного підприємства має довільну форму, але вміщує головні положення щодо формування та організації управління фінансово-економічною безпекою підприємства.

Важливим елементом механізму управління фінансово-економічної безпеки підприємства є інформаційно-аналітичне забезпечення, яке має містити наступні дані: якісні і кількісні значення індикаторів фінансово-економічної безпеки, наявність або потенційність ризиків і загроз, формалізовані фінансові інтереси і стан їхньої реалізації, стратегічний план забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства, якісні і кількісні параметри використання

фінансових ресурсів, обсяг останніх, а також джерела їх надходження, фінансовий план (бюджет).

Формування системи фінансово-економічної безпеки підприємства вимагає оцінювання їхнього фінансового стану, здійснення моніторингу використання потенціалу підприємства. Моніторинг та контроль стану і рівня фінансово-економічної безпеки передбачає можливість постійно здійснювати діагностику фінансового стану підприємства, що дозволить на ранній стадії виявити ознаки кризового розвитку, визначити його масштаби, дослідити основні фактори його прояву, розробити заходи по запобіганню кризи і попередженню банкрутства, здійснювати контроль за реалізацією цих заходів шляхом використання фінансового інструментарію.

Діагностика діяльності підприємства в системі фінансово-економічної безпеки – це системний аналіз середовища його функціонування за допомогою взаємозалежних та взаємодоповнюючих показників, які відображають стан використання потенціалу підприємства та оцінку рівня безпеки. Результати діагностики є основою прийняття відповідних управлінських рішень.

При цьому поєднання стратегічного та оперативного планування, прогнозування, аналізу, моніторингу, контролю; визначення параметрів, методів та інструментів здійснення фінансової діагностики та своєчасне реагування на зміни показників стану фінансової безпеки та доведення їх до нормативних, дозволить забезпечити ефективне управління фінансово-економічною безпекою на підприємстві.

Висновок

Здійснений порівняльний аналіз існуючих підходів до визначення понять економічної та фінансової безпеки підприємства дозволив виділити їх характерні ознаки та довів доцільність використання комплексного поняття «фінансово-економічна безпека підприємства». Узагальнення сучасних науково-методичних поглядів на трактування сутності фінансово-економічної безпеки підприємства сприяло виокремленню трьох категоріальних параметрів (функціональний, статичний, ресурсний) та обґрунтуванню авторської точки

зору щодо даного поняття. На нашу думку, фінансово-економічна безпека підприємства – це такий фінансово-економічний стан, який сприяє забезпеченню захищеності його фінансово-економічних інтересів від негативних чинників внутрішнього і зовнішнього середовища та створення необхідних фінансово-економічних умов для безперервної успішної діяльності та стійкого розвитку підприємства.

Забезпечення належного рівня фінансово-економічної безпеки на підприємстві сприятиме досягненню стратегічних та тактичних цілей та завдань діяльності підприємства, доступу до економічних та фінансових ресурсів та ринків та створить умови своєчасного виявлення та подолання загроз та небезпек функціонуванню підприємства зовнішнього та внутрішнього походження.

Встановлено, що підтримка фінансово-економічної безпеки підприємства можлива лише за умови реалізації на підприємства дієвого механізму її забезпечення та управління. Обґрунтований в науковому дослідженні механізм забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства сприятиме досягненню належного рівня фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання, своєчасному виявленню та розробці заходів з нейтралізації зовнішніх та внутрішніх загроз, забезпеченню стабільного ефективного функціонування вітчизняних підприємств в кризових умовах економічного розвитку.

Список використаних джерел

1. Барановський О. І. Фінансова безпека : монографія / О. І. Барановський // Інститут економічного прогнозування. – К. : Фенікс, 1999. – 338 с.
2. Белокуров В. В. Структура функциональных составляющих экономической безопасности предприятия [Электронный ресурс] / В. В. Белокуров. – Режим доступа : <http://www.safetyfactor.ru>. – Назва з екрану.
3. Бендиков М. А. Экономическая безопасность промышленного предприятия в условиях кризисного развития // Менеджмент в России и за рубежом. – 2002. – № 2. – С.17-29.
4. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И. А. Бланк. – К. : Ника-Центр : Эльга, 2004. – 784 с.
5. Варналій З. С. Економічна безпека: навч. посіб. / З. С. Варналій. – К. : Знання, 2009. – 647 с.
6. Гапоненко В. Ф. Экономическая безопасность предприятий. Подходы и принципы / В. Ф Гапоненко, А. Л. Беспалько, А. С. Власков. – М. : Изд-во "Ось-89", 2007. – 208 с.
7. Горячева К. С. Механізм управління фінансовою безпекою підприємства : автореф. дис. канд. екон. наук : 08.06.01 / К. С. Горячева. – К. : НАУ, 2006. – 17 с.
8. Грунин О. А. Экономическая безопасность организации : учеб. пособие / О. А. Грунин, С. О. Грунин. – СПб. : Питер, 2002. – 160 с.
9. Дацків Р. М. Економічна безпека держави в умовах глобальної конкуренції / Р. М. Дацків . – Львів : Центр Європи, 2006 . – 159 с.
10. Дикань В.Л. Комплексна методика визначення рівня економічної безпеки : монографія / В. Л. Дикань, І. Л. Назаренко; Українська державна академія залізничного транспорту – Харків : УкрДАЗТ, 2011. - 142 с.
11. Економічна безпека підприємств, організацій та установ: навч. посібник / [В. Л. Ортинський, І. С. Керницький та ін.] – К. : Правова єдність, 2009 . – 544 с.

- 12.Єрмошенко М. М. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство : монографія / М. М. Єрмошенко, К. С. Горячева ; Нац. академія управління. – К. : НАУ, 2010. – 232 с.
- 13.Забродский В. Теоретические основы оценки экономической безопасности отрасли и фирмы / В. Забродский, Н. Капустин // Бизнес. – 1999. – № 13. – С. 27–30.
- 14.Ильяшенко С. Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке / С. Н. Ильяшенко // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 3. – С. 12-19.
- 15.Іващенко Г. А. Ідентифікація дефініції «економічна безпека підприємства» / Г. А. Іващенко, О. Ф. Ярошенко // Науковий журнал «Бізнес Інформ». № 9, Харків, 2011. – С. 129 – 131.
- 16.Кириченко О. А. Управління фінансово-економічною безпекою: навчальний посібник / О. А. Кириченко, С. М. Лаптев, П. Я. Пригунов. – К.: Дорадо-Друк, 2010. – 480 с
- 17.Кірієнко А. В. Механізм досягнення і підтримки економічної безпеки підприємства: Автореф. дис. ... канд. екон. наук.: 08.06.01 / Київський національний економічний університет. – Київ, 2000. – 19 с.
- 18.Ковалев Д. Экономическая безопасность предприятия / Д. Ковалев, Т. Сухорукова. // Экономика Украины. – 1998. – № 10. – С. 48-51.
- 19.Козаченко Г. В. Економічна безпека підприємства : сутність та механізм забезпечення: монографія / Г. В. Козаченко, В. П. Понамарьов, О. М. Ляшенко. – К. : Лібра, 2003. – 280 с.
- 20.Комлик М. І. Економічна безпека підприємницької діяльності: Економіко-правовий аспект : навч. посібн. – К. : Атіка, 2005. – 432 с.
- 21.Костюк Ж. С. Функціональні складові економічної безпеки підприємств залізничного транспорту / Ж. С. Костюк // Вісник економіки транспорту і промисловості. – № 42. – 2013. – С. 308-311.
- 22.Кузенко Т. Б. Управление финансовой безопасностью / Т. Б. Кузенко // Бизнесинформ. – 2007. – № 12(1). – С. 27–29

23. Механизмы управления экономической безопасностью / [Ю. Г. Лысенко, С. Г. Мищенко, Р. А. Руденский, А. А. Спиридонов]. – Донецк. : ДонНУ, 2002. – 178с.
24. Мунтіян В. І. Економічна безпека України / В. І. Мунтіян. – К. : КВІЦ, 1999. – 464 с.
25. Нікіфоров П. О. Сутність і значення фінансової безпеки страхової компанії / П. О. Нікіфоров, С. С. Куперівська // Фінанси України. – 2006. – № 5. – С. 86–94.
26. Ніколаюк С. І. Безпека суб'єктів підприємницької діяльності : курс лекцій / С. І. Ніколаюк, Д. Й. Никифорчук. – К. : КНТ, 2005. – 320 с.
27. Олейникова Е. А. Основы экономической безопасности (государство, регион, предприятие, личность) : учеб. пособие / Е. А. Олейникова. - М. : ЗАО «Бизнес-школа «Интел-Синтез», 1997. - 288 с.
28. Папехин Р. С. Индикаторы финансовой безопасности предприятий / Р. С. Папехин. – Волгоград : Волгоградское научное изд-во, 2007. – 16 с.
29. Плетнікова І. Л. Визначення рівня і забезпечення економічної безпеки залізниці : автореф. дис. на здобуття наук, ступня канд. екон. наук : спец. 08.07.04 «Економіка транспорту і зв'язку» / Харківська держ. академія залізничного транспорту / І. Л. Плетнікова – Харків, 2001. – 15 с.
30. Плохих Д. О. Сутність та систематизування поняття «економічна безпека підприємства» / Д. О. Плохих // Вісник економіки транспорту і промисловості № 45, 2014. – С. 110-114.
31. Раздина Е. В. Экономическая безопасность (сущность и тенденции развития) : дис. канд. екон. наук: 08.00.01. – М., 1998. – 164 с.
32. Реверчук Н. Й. Управління економічною безпекою підприємницьких структур / Н. Й. Реверчук. – Л. : ЛБІ НБУ, 2004. – 195 с.
33. Судакова О. І. Стратегічне управління фінансовою безпекою підприємства / О. І. Судакова // Економічний простір. – 2008. – № 9. – С. 140–148.

34. Судоплатов А. П. Безопасность предпринимательской деятельности / А. П. Судоплатов, С. В. Лекарев. – М. : Изд-во ОЛМА-ПРЕСС, 2001. – 382 с.
35. Тамбовцев В. Л. Теории институциональных изменений : учеб. пособие / В. Л. Тамбовцев – М. : Инфра-М, 2009. – 160 с.
36. Фінансова безпека підприємств і банківських установ : монографія / за заг. редакцією д-ра екон. наук, проф. А. О. Єпіфанова, [А. О. Єпіфанов, О. Л. Пластун, В. С. Домбровський та ін]. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2009. – 295 с.
37. Шалагин Д. А. Методологические основы формирования экономической безопасности предприятия // Вестник Белорусского национального технического университета. – 2009. – № 1. – С. 98-102.
38. Шлемко В. Т. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення / В. Т. Шлемко, І. Ф. Бінько. – К. : НІСД, 1997. – 144 с.
39. Шлыков В. В. Комплексное обеспечение экономической безопасности предприятия: учеб. пособие / В. В. Шлыков. – СПб. : "Алетейя", 1999. – 138 с.
40. Экономика и организация безопасности хозяйствующих субъектов / [Гусев В. С., Демин В.А., Кузин Б.И. и др.]. — СПб. : Очарованный странник, 2001. – 288 с.
41. Экономическая безопасность предприятия (фирмы) / В. Б. Зубик, Д. В. Зубик, Р. С. Седегов, А. Абдула / под ред. Р. С. Седегова, М. И. Плотницкого, А. С. Головачева. – Минск: Высш. школа, 1998. – 391 с.
42. Stachowiak Z. Bezpieczenstwo ekonomiczne // Ekonomika obrony, pod red. W. Stankiewicza, AON. – Warszawa, 1994. – P. 187 – 188.